

**ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
МІНІСТЕРСТВА ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КАФЕДРА СОЦІОЛОГІЇ**

ЗАТВЕРДЖУЮ

Декан факультету соціології та
управління

_____ М. А. Лепський _____

“ _____ ” _____ 2016 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«ЕЛЕКТОРАЛЬНА СОЦІОЛОГІЯ»

**напрямок підготовки 054 Соціологія
факультет соціології та управління**

2016 – 2017 навчальний рік

Робоча програма «Електоральна соціологія» для студентів за напрямом підготовки 054 «Соціологія». – «20» січня 2016. – 14 с.

Розробник: Кузьмичова Надія Юріївна, викладач кафедри соціології

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри соціології

Протокол від «20» січня 2016 року №

В.о. зав. кафедрою _____ В.О.Скворець

«__» _____ 2016 року

Схвалено науково-методичною радою факультету соціології та управління

Протокол від «__» _____ 2016 року №

Голова _____ О.С. Маліновська

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 4	Галузь знань 05 – Соціальні та поведінкові науки	Дисципліна вільного вибору студента	
Змістових модулів – 2	Напрямок підготовки 054 - Соціологія	Рік підготовки:	
Загальна кількість годин - 120		2-й	2-й
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 4 самостійної роботи студента – 40	Рівень вищої освіти: бакалавр	Лекції	
		20 год.	10 год.
		Семінарські	
		20 год.	10 год.
		Самостійна робота	
		80 год.	100 год.
		Вид контролю	
іспит			

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної та індивідуальної роботи становить:
 для денної форми навчання – 40 год. – 80 год. (1/2)
 для заочної форми навчання – 20 год. – 100 год. (1/5)

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета: розкрити студентам специфіку застосування теоретичних напрацювань соціологічної науки до електоральних процесів, які відбуваються в сучасному суспільстві; продемонструвати множинність поглядів на розгортання та наповнення виборчого процесу в залежності від діючого суб'єкта (політична партія, кандидат, представник громадської організації тощо); сформулювати уявлення про особливості організації електорального поля та протікання електоральних процесів; продемонструвати практичну цінність соціологічного супроводу виборчої кампанії, а також морально-етичні стандарти реалізації соціологічної діяльності у сфері політичного PR, прикладної соціології.

Завдання курсу.

- Оволодіти теоретичними основами електоральної соціології, основними законами функціонування електорального поля політичного простору суспільства та його структурних елементів.
- Розкрити зміст та специфіки формування, функціонування та зміни електоральних уподобань та установок індивідів.
- Дослідити структуру електорального поля країн.
- Оволодіти знанням щодо використання соціологічних методів дослідження на різних етапах виборчого процесу.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен

знати:

- основні етапи розвитку електоральної соціології та їх особливості;
- сутність та представників найбільш відомих соціологічних шкіл та напрямків;
- положення теорій пояснення електоральної поведінки та особливостей функціонування електорального поля;
- проблематику, проблеми, помилки та досягнення сучасної української електоральної соціології;
- основні поняття та категорії курсу.

вміти:

- працювати з науковою літературою, зокрема з першоджерелами;
- самостійно робити висновки та узагальнення стосовно можливостей застосування різних теорій до вивчення сучасних суспільств;
- вести дискусії, обґрунтовувати то доводити власну позицію з проблематики електоральної соціології;
- розробляти план соціологічного супроводу виборчих кампаній з урахуванням запитів та потреб потенційних Замовників.

3. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Теоретико-методологічні засади становлення та розвитку електоральної соціології

Тема 1. Об'єкт та предмет електоральної соціології. Роль та місце електоральної соціології в системі соціогуманітарних наук.

Тема 2. Сучасні теорії електоральної соціології

Тема 3. Розвиток електоральної соціології в Україні: персоналії та напрямки

Тема 4. Електоральне поле: поняття та структура

Змістовий модуль 2. Електоральний процес та соціологічний супровід виборчих кампаній

Тема 5. Електоральний процес: поняття, зміст та основні характеристики

Тема 6. Електоральна дія, електоральна діяльність, електоральна поведінка

Тема 7. Електоральна культура

Тема 8. Політична партія як основний суб'єкт електорального поля

Тема 9. Політичні еліти та політичне лідерство в електоральному полі
Тема 10. Соціологічний супровід виборчих кампаній

4. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин									
	денна форма					Заочна форма				
	усього	у тому числі				усього	у тому числі			
		л	с/п	Самост. робота			л	с/п	Самост. робота	
				С.р.	Інд.				С.р.	Інд.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Змістовий модуль 1. Теоретико-методологічні засади становлення та розвитку електоральної соціології										
Тема 1. Об'єкт та предмет електоральної соціології. Роль та місце електоральної соціології в системі соціогуманітарних наук.	10	2	2	6		15	2	1	12	
Тема 2. Сучасні теорії електоральної соціології	13	4	2	7		14		2	12	
Тема 3. Розвиток електоральної соціології в Україні: персоналії та напрямки	11	2	2	7		13	1		12	
Тема 4. Електоральне поле: поняття та структура	16	2	4	10		18	2	2	14	
Разом за змістовим модулем 1	50	10	10	30		60	5	5	50	
Змістовий модуль 2. Електоральний процес та соціологічний супровід виборчих кампаній.										
Тема 5. Електоральний процес: поняття, зміст та основні характеристики	15	4	2	5	4	14	1	1	12	
Тема 6. Електоральна дія, електоральна діяльність, електоральна поведінка	11	2		5	4	5	1	1	3	
Тема 7. Електоральна культура	13	2	2	5	4	14			14	

Тема 8. Політична партія як основний суб'єкт електорального поля	11		2	5	4	5	1	1	3	
Тема 9. Політичні еліти та політичне лідерство в електоральному полі	11	2		5	2	14			14	
Тема 10. Соціологічний супровід виборчих кампаній	13		4	5	2	8	2	2	4	
Разом за змістовим модулем 2	70	10	10	30	20	60	5	5	50	
Усього годин	120	20	20	60	20	120	10	10	100	

5. Теми лекційних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денне	заочне
1	Об'єкт та предмет електоральної соціології. Роль та місце електоральної соціології в системі соціогуманітарних наук.	2	2
2	Сучасні теорії електоральної соціології	4	0
3	Розвиток електоральної соціології в Україні: персоналії та напрямки	2	1
4	Електоральне поле: поняття та структура	2	2
5	Електоральний процес: поняття, зміст та основні характеристики	4	1
6	Електоральна дія, електоральна діяльність, електоральна поведінка	2	1
7	Електоральна культура	2	0
8	Політичні еліти та політичне лідерство в електоральному полі	2	1
9	Соціологічний супровід виборчих кампаній		2
Усього:		20	10

6. Теми семінарських (практичних) занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денне	заочне
1	Об'єкт та предмет електоральної соціології. Роль та місце електоральної соціології в системі соціогуманітарних наук.	2	1
2	Сучасні теорії електоральної соціології	2	2
3	Розвиток електоральної соціології в Україні: персоналії та напрямки	2	0
4	Електоральне поле: поняття та структура	2	2
5	Типології суб'єктів електорального поля	2	1
6	Електоральний процес: поняття, зміст та основні характеристики	2	1
7	Електоральна культура	2	0
8	Політична партія як основний суб'єкт електорального поля	2	1
9	Соціологічні методи в електоральному процесі	2	0
10	Соціологічний супровід виборчої кампанії	2	2
Усього:		20	10

7. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денне	заочне
1	Об'єкт та предмет електоральної соціології. Роль та місце електоральної соціології в системі соціогуманітарних наук.	6	12
2	Сучасні теорії електоральної соціології	7	12
3	Розвиток електоральної соціології в Україні: персоналії та напрямки	7	12
4	Електоральне поле: поняття та структура	10	14
5	Електоральний процес: поняття, зміст та основні характеристики	5	12
6	Електоральна дія, електоральна діяльність, електоральна поведінка	5	3
7	Електоральна культура	5	14
8	Політична партія як основний суб'єкт електорального поля	5	3
9	Політичні еліти та політичне лідерство в електоральному полі	5	14
10	Соціологічний супровід виборчих кампаній	5	4
Усього:		60	80

8. Індивідуальні завдання

Індивідуальне завдання з курсу «Електоральної соціології» включає в себе комерційну пропозицію супроводу виборчої кампанії.

9. Методи навчання

Дисципліна «Електоральна соціологія» передбачає набуття теоретичних знань та практичних навичок для розуміння специфіки протікання електоральних процесів, їх прогнозування та управління ними. Враховуючи це, навчання в межах даного курсу побудовано на інтеракційній моделі взаємодії викладача зі студентами, що базується на діалогічності у проведенні як лекційних, так і семінарських завдань.

До основних методів навчання з дисципліни «Електоральна соціологія» належать:

1) *на засвоєння навчального матеріалу*: розповідь, пояснення, формулювання запитань за прослуханням матеріалом, відповідь на запитання. Викладання лекційного матеріалу супроводжується візуалізацією основних теоретичних моментів у презентації. Протягом лекції робляться паузи, метою яких є активізація уваги аудиторії та практичне опрацювання викладеного матеріалу, що здійснюється шляхом роботи студентів у парах, завдання по формулюванню запитань до прослуханого матеріалу, обговорення дискусійних моментів у теоретичних конструктах.

2) *на активізацію логічного мислення*: індуктивні та дедуктивні методи, пошукові та дослідницькі. Перша пара методів використовується при необхідності формулювання висновків щодо отриманого теоретичного матеріалу, а також «сирих» емпіричних даних, що потребують узагальнення. Пошукові та дослідницькі методи спрямовані на активізацію практичних навичок студента по застосуванню теоретичних знань до аналізу феноменів соціальної реальності.

3) *на активізацію та мотивацію навчально-пізнавальної діяльності*: навчальні дискусії, аналіз конкретних ситуацій, метод ігрового проектування, мозкова атака. Дана група методів дозволяє розкрити поліваріаційність поглядів на одну і ту ж проблему соціальної реальності, а також множинність шляхів по її адекватному дослідженню.

4) *на організацію самостійної діяльності*: самостійна розробка плану/програми дій окремих суб'єктів електорального процесу, соціологічного супроводу виборчих кампаній

10. Методи контролю

Контроль рівня знань студентів щодо засвоєння ними тем з дисципліни «Електоральна соціологія» включає:

Поточний контроль здійснюється під час проведення семінарських занять і має на меті перевірку рівня підготовленості студента до виконання конкретних завдань.

Рубіжний підсумковий контроль проводиться по завершенні вивчення змістовного модуля у вигляді модульної контрольної роботи або тестування.

11. Критерії оцінювання та система накопичення балів.

1. Відвідування лекційних занять.
При цьому оцінюється робота на лекції (активність, відповіді на питання, які виникають під час проведення лекції)
Максимальна кількість балів: 1 бал/лекція.
2. Участь у семінарському занятті шляхом підготовки повноцінної відповіді на питання з використанням наукової літератури.
Максимальна кількість балів: 3 бали/семінарське заняття.
3. Доповнення на семінарському занятті.
Максимальна кількість балів: 1 бал/семінарське заняття.
4. Виконання практичного завдання.
Максимальна кількість балів: 5 балів.
5. Виконання контрольної роботи.
Максимальна кількість балів: 10 балів.

Оцінювання відповідей на семінарському занятті:

3 бали чітка повна змістовна відповідь на питання, оперування багатьма теоретичними джерелами, висока аргументованість відповіді, переконливе демонстрування власної авторської позиції;

2 бали все вище перелічене, але при відсутності авторської позиції;

1 бал поверховий виклад матеріалу;

0 балів відсутність відповіді.

Оцінювання контрольної роботи:

9-10 балів повна змістовна відповідь на всі завдання, оперування багатьма теоретичними джерелами, висока аргументованість відповіді, переконливе демонстрування власної авторської позиції;

6-8 балів авторська позиція заявлена, але повністю не обґрунтована, викладення матеріалу засноване на знанні джерел, але без аналітичної позиції;

3-5 балів поверховий виклад матеріалу, слабке знання теоретичних джерел;

1-2 бали короткий поверховий виклад матеріалу, нечіткі та помилкові визначення понять;

0 балів відсутність відповідей.

Розподіл балів, які отримують студенти

Поточне тестування та самостійна робота						Сума
Модульна атестація Змістовий модуль 1		Модульна атестація Змістовий модуль 2		ІДЗ	Іспит	
Форми роботи	К-ть балів	Форми роботи	К-ть балів			
1. Лекційні заняття: відвідування, активність	5	1. Лекційні заняття: відвідування, конспект	5			10
2. Повноцінна відповідь на семінарі	15	2. Повноцінна відповідь на семінарі	15			30
3. Доповнення на семінарі	5	3. Доповнення на семінарі	5			10
4. Виконання практичного завдання	5	4. Виконання практичного завдання	5			10
5. Виконання контрольної роботи	10	5. Виконання контрольної роботи	10			10
Разом	30	Разом	30			60
				20	20	100

Підсумковий контроль (за навчальним планом передбачений іспит) проводиться по закінченні вивчення курсу за результатами семестрової роботи, виконання індивідуального завдання та співбесіди.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

ЗА ШКАЛОЮ ECTS	За шкалою університету	За національною шкалою	
		Екзамен	Залік
A	90 – 100 (відмінно)	5 (відмінно)	Зараховано
B	85 – 89 (дуже добре)	4 (добре)	
C	75 – 84 (добре)		
D	70 – 74 (задовільно)	3 (задовільно)	
E	60 – 69 (достатньо)		
FX	35 – 59 (незадовільно – з можливістю повторного складання)	2 (незадовільно)	Не зараховано
F	1 – 34 (незадовільно – з обов'язковим повторним курсом)		

12. Методичне забезпечення

1. Електоральна соціологія: Навчальна програма курсу / Укладач: Кузьмичова Н.Ю. – Запоріжжя: ЗНУ, 2016. – 10 с.
2. Робоча програма навчальної дисципліни «Електоральна соціологія» для студентів за напрямом підготовки 054 - «соціологія» / Укладач: Кузьмичова Н.Ю. – Запоріжжя: ЗНУ, 2016. – 14 с.
3. Методичне забезпечення семінарських, практичних занять з курсу «Електоральна соціологія»
4. Методичне забезпечення самостійної роботи з курсу «Електоральна соціологія»
5. Методичні матеріали для заочного відділення з курсу «Електоральна соціологія»
6. Перелік питань до іспиту з курсу «Електоральна соціологія»
7. Контрольні завдання і тести з курсу «Електоральна соціологія»
8. Карта забезпечення навчальною літературою з курсу «Електоральна соціологія»

13. Рекомендована література

Основна:

1. Артемов Г.П. Политическая социология: Учебное пособие / Г.П. Артемов. – М.: Логос, 2002. – 280 с.
2. Ахременко А.С. Структуры электорального пространства. – М.: Издательство «Социально-политическая мысль», 2007. – 320 с.
3. Бурдые П. Социология политики: Пер. с фр. / Сост., общ. ред. и предисл. Н.А. Шматко / П.Бурдые. – М: Socio-Logos, 1993. – 336 с.
4. Вишняк О.І. Електоральна соціологія // Соціологія політики: Хрестоматія: У 2-х т. / Авт.-упоряд.: В.А.Полторака, О.В.Петров, А.В.Толстоухов / В.А.Полторака, О.В.Петров, А.В.Толстоухов. – К.: Вид-во Європейський університет, 2010. – Т.ІІ; Ч.І. – С. 39-66.
5. Гугнін Е.А. Топологічні характеристики електорального поля України. Дис... канд. соц. наук. / Класичний приватний університет / Е. А. Гугнін. – Запоріжжя, 2007. – 201 с.
6. Зубченко О. Електоральна культура як об'єкт соціологічного дослідження. Дис... канд. соц. наук. / Класичний приватний університет / О. Зубченко. – Запоріжжя, 2007. – 235 с.
7. Кобяков А.Г. Электоральная социология: Учеб. пособие для вузов. – М.: Дело, 2012. – 212 с.
8. Ковров В.Ф. Электоральная социология: учебное пособие. – Уфа: РИО БашГУ, 2005. – 187 с.
9. Максимов А.А. «Чистые» и «грязные» технологии выборов: Российский опыт / А.А. Максимов. – М.: Дело, 1999. – 448 с.
10. Масловский М.В. Социология политики: классические и современные теории. Учебное пособие. – М.: Новый учебник, 2004. – 368 с.
11. Методологические подходы политологического исследования и метатеоретические основы политической теории. Комментированное введение / Сост. Н.Конеген, К.Шуберт / Норберт Конеген, Клаус Шуберт. – М.: «Российская политическая энциклопедия» (РОССПЭН), 2004. – 220 с.
12. Паніна Н.В. Технологія соціологічного дослідження: Курс лекцій / 2-е видання, доповнене / Н.В. Паніна. – К.: Інститут соціології НАН України, 2007. – 320 с.
13. Паніотто В.І. Статистичний аналіз соціологічних даних / В.І. Паніотто, В.С. Максименко, Н.М. Харченко. – К.: Видавничий дім «КМ Академія», 2004. – 270 с.
14. Петров О.В. Социологические избирательные технологии. – Днепропетровск: Арт-Пресс, 1998. – 164 с.
15. Політична система сучасної України: особливості становлення, тенденції розвитку / Редкол.: Ф.М. Рудич (голова та ін. / І.Ф.Курас, Ф.М.Рудич, Р.В.Балабан та ін. – К.: Парламентське видавництво, 1998. – 352 с.
16. Соціологія політики: Підручник: у 2-х частинах / За ред. В.А. Полторака, О.В. Петрова, А.В. Толстоухова / В.А. Полторака, О.В. Петров, А.В. Толстоухов. – К.: Вид-во Європейського університету, 2011. – Ч.1. – 399 с.; Ч.2. – 329 с.

17. Соціологія політики: Хрестоматія: У 2-х т. / Авт.-упоряд. В.А. Полторака, О.В. Петрова, А.В. Толстоухов / В.А. Полторака, О.В. Петрова, А.В. Толстоухов. – К.: Вид-во Європейського університету, 2010. – Т.І.; Ч.І. – 464 с.; Т.І.; Ч.ІІ. – 364 с.; Т.ІІ.; Ч.І. – 360 с.; Т.ІІ.; Ч.ІІ. – 310 с.
18. Стратегічне прогнозування політичних ситуацій та процесів: монографія [Воловик В.І., Лепський М.А., Гугнін Е.А. та ін.]; за заг. ред. М.А. Лепського / В.І.Воловик, М.А.Лепський, Е.А.Гугнін та ін. – Запоріжжя, 2012. – 428 с.
19. Українське суспільство 1992-2012. Стан та динаміка змін. Соціологічний моніторинг / За ред. д.ек.н. В.Ворони, д.соц.н. М.Шульги / В. Ворона, М. Шульга. – К.: Інститут соціології НАН України, 2012. – 660 с.
20. Ядов В.А. Стратегия социологического исследования / В.А. Ядов. – М.: Академкнига, Добросвет, 2003. - 596 с.

Додаткова:

1. Арон Р. Этапы развития социологической мысли / Общ. ред. и предисл. П.С. Гуревича. / Р.Арон — М.: Издательская группа «Прогресс» — «Политика», 1992. — 608 с.
2. Бебик В.М. Менеджмент виборчої кампанії: ресурси, технології, маркетинг. – К.: МАУП, 2001. – 216 с.
3. Белебега І.О. Українська еліта. – Харків: Видавництво журналу «Березіль», 1999. – 346 с.
4. Большой толковый социологический словарь (Collins). В 2-х томах. Пер. с англ. / Д. Джери, Дж. Джери - М.: АСТ, Вече, 1999; Т.1 – 544 с., Т.2 – 528 с.
5. Борисов И., Заславский С. Партии на выборах. - М.: Европа, 2007. - 128 с.
6. Волков Ю.Г. Социология: Учебник. / Ю.Г. Волков, И.В. Мостовая - М.: Гардарики, 2001. – 432 с.
7. Головаха Є.І. Суспільство, що трансформується: досвід соціологічного моніторингу в Україні. / Є.І. Головаха — К.: Фонд «Демократичні ініціативи», 1997. — 154 с.
8. Громов И.А. Западная теоретическая социология. / И.А. Громов, А.Ю. Мацкевич, В.А. Семенов - СПб., 1996. – 286 с.
9. Гугнін Е.А. Генеза поняття «habitus» у соціології // Соціальні технології. Актуальні проблеми теорії та практики. – Київ – Запоріжжя – Одеса, 2008. – Випуск 37. – С. 90-94.
10. Гугнін Э.А. Особенности партийного строительства в процессе интеграции политического пространства Украины // Новая парадигма. Альманах научных работ. – Київ, 2007. – Випуск 65 (частина II). – С. 178-184.
11. Гугнін Э.А. Особенности становления политических субэлит в Украине // Методология, теория та практика соціологічного аналізу сучасного суспільства: Збірник наукових праць. У 2-х т. Т.2. – Харків, 2006. – С. 109–112.
12. Гугнін Э.А. Особенности конструирования и функционирования социальных полей // Соціальні технології. Актуальні проблеми теорії та практики. – Київ – Запоріжжя – Одеса, 2002 а. – Випуск 16. – С. 46–50.
13. Гугнін Е.А., Пенькова Н.Ю. Політичні локуси: нетрадиційний підхід до аналізу політичного простору // Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Серія: «Соціологічні дослідження сучасного суспільства: методологія, теорія, методи» – Харків, 2010. – Випуск № 26. – С. 95-99.
14. Доган М., Пеласси Д. Сравнительная политическая социология. М., 1994. – 281 с.
15. Зельницький А., Удовенко П. Політичні партії і вибори. – К.: ІУЕП «Гарант квалі». – ФКП «НДІСЕП» ВПЦ «Тираж», 2003. – 600 с.
16. Зоткин А.А. «Львы» и «лисы» украинской политики. О властвующей элите / А.А. Зоткин. – К.: Наукова думка, 2010. – 344 с.
17. Історія вітчизняних теорій і вчень: навчально-методичний посібник / Укладач Білецький В.В. – Донецьк: ДонДДУ, УКЦентр, НТШ / В.В. Білецький - Донецьк, 2007. - 136 с.
18. Качанов Ю.Л. Политическая топология: структурирование политической деятельности. – М.: Ad Marginem, 1995. – 224 с.

19. Кочубей Л.О. Виборчі технології: Політологічний аналіз на прикладі виборів до парламенту сучасної України / Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України. – К.: Юридична думка, 2006. – 280 с.
20. Липсет С., Роккан С. Структуры размежеваний, партийные системы и предпочтения избирателей. Предварительные замечания // Политическая наука. – 2004. - № 4. – С. 45-53.
21. Лукашевич М.П., Туленков М.В. Спеціальні та галузеві соціологічні теорії: Навч. посіб. – 2-ге вид., допов. і випр. / М.П. Лукашевич, М.В. Туленков. – К.: МАУП, 2004. – 464 с.
22. Общественное мнение и массовые опросы / Под ред. Н.В. Паниной и Е.И. Головахи, 3-е изд., дополненное. – К.: Институт социологии НАН Украины, 2012. – 96 с.
23. Пилипенко В.Є., Привалов Ю.О., Ніколаєвський В.М. Владна еліта у контексті суспільного розвитку. – К.: ПЦ «Філіант», 2008. – 158 с.
24. Погорілий О. І. Соціологічна думка ХХ століття. Навчальний посібник. / О.І. Погорілий — К.: Либідь, 1996. — 224 с.
25. Политическая конфликтология: Учебное пособие/ Под ред. С.Ланцова / С.А. Ланцов, И.С. Ланцова, В.А. Ачкасова и др. – СПб.: Питер, 2008. – 319 с.
26. Полторац В.А. Політичний маркетинг: сутність, функції, проблеми використання: монографія / В.А. Полторац та ін. / за ред. В.А. Полторака. – Д.: Вид-во ДУЕП імені Альфреда Нобеля, 2010. – 152 с.
27. Проблеми української політики: аналітичні доповіді Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І.Ф.Кураса НАН України. – К.: ІПІЕНД ім. І.Ф.Кураса НАН України, 2010. – 410 с.
28. Радченко О.В. Влада і вибори: інституційна взаємодія в демократичному суспільстві. – Х.: Видавництво ХарПІ НАДУ «Магістр», 2006. – 244 с.
29. Рябов С.Г. Політичні вибори: Навчальний посібник. / С.Г. Рябов – К.: Тандем, 1998. – 96 с.
30. Соціологічна думка в Україні: Навч. посібник / М.В.Захарченко, В.Ф. Бурлачук, М.О.Молчанова та ін. - К.: Заповіт, 1996. - 424с.
31. Соціологія: Короткий енциклопедичний словник / Уклад.: В.І. Волович, В.І. Тарасенко, М.В. Захарченко та ін; Під заг. ред. В.І.Воловича / В.І. Волович, В.І. Тарасенко, М.В. Захарченко - К.: Укр. центр. духовн. культури, 1998. - 736 с.
32. Соціологія: Підручник для студентів вищих навчальних закладів / За ред. В.Г. Городяненка / В.Г. Городяненко - К.: Видавничий центр «Академія», 2003. - 560 с.
33. Фаер С.А. Приемы, стратегии и тактики предвыборной борьбы: PR-секреты общественных отношений. «Ловушки» в конкурентной борьбе. Механизмы политической карьеры. – СПб.: Издательство «Стольный град», 1998. – 312 с.
34. Черниш Н.Й. Соціологія: Підручник за рейтингово-модульною системою навчання. – 5-те вид., перероб. та доп. / Н.Й. Черниш – К.: Знання, 2009. – 468 с.
35. Штомпка П. Социология. Анализ современного общества / Пер. с польск. С.М. Червонной. / П. Штомпка - М.: Логос, 2005. - 664 с.